

АНОТАЦИИ НА МАТЕРИАЛИТЕ ПО ЧЛЕН 65. ОТ ПРАСПУ, ВКЛЮЧИТЕЛНО САМООЦЕНКА НА ПРИНОСИТЕ

на

гл. ас. д-р Дияна Николова-Багалева

за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“,
обявен в ДВ бр. 33 от 17. 04. 2018 г.
към Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“
област на висше образование: 2. Хуманитарни науки
професионално направление: 2.1. Филология (Антична и западноевропейска
литература: сравнително литературознание)

Професионалната ми преподавателска и научна биография е свързана с Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, който завърших през 1987 година: специалност Българска филология, с втора специалност руски език.

От ноември 1990 година, след успешно издържан конкурс по антична и западноевропейска литература, съм преподавател към катедра „История на литературата и сравнително литературознание“: от 1990 година – като асистент, от 1993 година – като старши асистент, от 2000 година – като главен асистент.

През февруари 2008 година придобих образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност 05.04.06. Литература на народите на Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия (антична и западноевропейска литература) с дисертационен труд на тема „Идеята за човека в старогръцката лирика (архаика и класика)“.

През годините имам разработени лекционни курсове в бакалавърски и магистърски програми към Филологически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“, лекционен курс по антична и западноевропейска литература в Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, а също и лекционен курс по антична литература (Античност и Средновековие) за специалност „Актьорство за драматичен театър“, Педагогически факултет, Пловдивски университет.

В периода 2012–2018 година съм създавала 6 нови лекционни курса за задължителни, избираеми и факултативни дисциплини към бакалавърски и магистърски програми на Филологическия факултет, актуални и в момента.

Била съм ръководител на 7 дипломни работи в бакалавърски и магистърски програми, защитени с отлична оценка. (*Документи за учебна работа; Справка за спазване на специфичните изисквания на Филологическия факултет*).

Участвала съм в 3 научни проекта като член на научноизследователския колектив. (*Документи за научноизследователска работа*)

От 2000 година участвам и в създаването на учебници и учебни помагала по литература за българското училище, затова прилагам и списък с 12 учебници и помагала, в които съм работила съвместно с преподаватели от ПУ „Паисий Хилендарски“ и Н. Даскалов (учител). Тези учебници и помагала са спечелили конкурса на МОН и се прилагат в настоящата практика на образователната система у нас. (*Други документи, Списък на научните трудове*)

Участвала съм в 3 редакционни колегии на научни сборници, в 21 научни конференции, проведени в България и в 10 научни форума, проведени в чужбина (Чехия, Турция, Унгария, Германия, Македония, Италия, Португалия, Франция – в последните две – задочно участие). Участвала съм в подготовката на 4 международни научни конференции на ПУ „Паисий Хилендарски“, в националното жури по

литературознание на ежегодно провежданата Национална конференция за студенти и докторанти, както и като научен рецензент на статии, предложени за публикации в Научни трудове на Филологическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски” и в сборниците с доклади от Националната конференция за студенти и докторанти в ПУ „Паисий Хилендарски”. (*Документи съобразно специфичните изисквания на ФФ, Автобиография*).

Част от текстовете ми са цитирани, рецензии за монографията ми „Идеята за човека в старогръцката лирика (архаика и класика)” са публикувани в научни издания. Монографията „Идеята за човека в старогръцката лирика (архаика и класика)” е включена в конспекта за кандидатдокторантски изпит: Факултет по класически и нови филологии, катедра по класическа филология, Програма за кандидатдокторантски изпит по професионално направление 2.1. Филология. Класическа филология – старогръцка литература. (*Други документи*)

Общият брой на публикациите ми е 50 (3 под печат), от които за участие в конкурса представям пакет от 1 монография, 8 статии и студии по темата на хабилитационния труд, още 12 статии в областта на конкурса (антична и западноевропейска литература и сравнително литературознание). Посочила съм и участието си в 12 учебници и учебни помагала по литература за ученици, в 3 редакционни колегии на научни сборници, а също и 3 научни рецензии за монографии и научни сборници. (*Справка за спазване на специфичните изисквания на Филологическия факултет, Други документи*)

Монографичният ми труд „Транспозиции на пасторалното в Бел епок” бе обсъден и единодушно приет на 13 февруари 2017 година на разширено катедрено заседание, включващо специалисти от Пловдивски университет (Филологически факултет и Философско-исторически факултет), Софийски университет, БАН. (Доклад от КС, протокол № 19, 13.02.2017 в: *Преписи от протоколи от КС, ФС и АС във връзка с конкурса*)

Предложените за участие в конкурса публикации отразяват специфичните ми интереси в областите: антична и западноевропейска литература, сравнително литературознание, културология, изкуствознание.

АНОТАЦИЯ НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ И САМООЦЕНКА НА ПРИНОСИТЕ

Публикациите, които представям за участие в конкурса, са писани след защитата на дисертационния ми труд и не са участвали в предишната процедура - за присъждане на научната и образователна степен „доктор”. (Публикациите, участвали в предишната процедура, са посочени в *Списък на научните трудове*)

Представям научните статии и студии според хронологията на публикуването им.

Монография:

Николова, Дияна. ТРАНСПОЗИЦИИ НА ПАСТОРАЛНОТО В БЕЛ ЕПОК.
Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски”, 2018, 414 с. ISBN 978-619-202-344-7

Монографията, предложена за хабилитационен труд и публикувана през 2018 година от УИ „Паисий Хилендарски“, е резултат от дългогодишната ми работа по тази тема, започнала още през 2005 г.

Актуалността на избраната тематика се обуславя от факта, че въпреки активния научен интерес към пасторала и към културата на Бел епок, все още няма обстойни изследвания по тази тема в полето на българската литературна наука.

Предложеният монографичен труд има за цел да открие и анализира новите и оригинални употреби на пасторалното в културата на Бел епок. Това е време на ярки антитрадиционалистични тенденции във всички сфери на изкуството, на радикално преосмисляне на наследената традиция (на интелектуална, ерудитска игра с нея). Диалогът между модерност и традиция може да се чете успешно именно през пасторала, доколкото той е мислен като едно от каноничните лица на традицията. Неговите транспозиции в културата на Бел епок открояват духа и специфичната менталност на това време.

Изследването е положено най-общо в традиционите темпорални граници на Бел епок, приети в съвременната наука: 1870/1871 – 1914 г. Наблюденията са изведени през доста *по-широк културен контекст и отвъд строгите хронологически граници на периода* – с цел да се открият важните трансформационни процеси, свързани с пасторала и съществените изменения спрямо установената традиция.

Тезата на изследването е, че именно пасторалът се оказва едно от лицата на модерността. Неговите многолики присъствия в социалния и културния живот на епохата доказват това. Открити са *емблематични за модернизма пасторални творби в различни изкуства*, както и *социални пространства* с характера на *loci amoeni*.

В изследването транспозициите на пасторалното са проследени в: литературата, танца, балета, живописа; в социални и битови практики в модерния мегаполис, свързани с производството на нови буколически локуси – пространства *в и край* Париж, имащи удоволствен характер, където се играе на блаженство, безсмъртие, покой, безгрижие. Те са четени и като реални пространства (географски, социални), и като символични места с предпоставени в тях символични действия.

Присъствията и транскрипциите на пасторала в културата на Бел епок са анализирани не само в полето на елитарното, високото, но и на културната индустрия, както и в онези зони на динамично обвързване между авангардно/кич, елитарно/комерсиално, които са особено репрезентативни за културата на модерността.

Това наложи избора на различни методологически оптики, обговорени още в уводните думи. Те снемат междудисциплинарните бариери в полето на хуманитарното изследване. Анализът на социалните пространства, функциониращи в буколически режим, е базиран най-вече на социологическите изследвания от XX в. Застъпени са основополагащи изследвания на ранните теоретици на урбанизма; на Чикагската школа, на представители на школата „Анали”, на Анри Льофевр, Макс Вебер, Валтер Бенямин, Пиер Бурдийо.

Изследването откроява концептите, стоящи в основата на буколическия *modus vivendi* и тяхното съдържателно преосмисляне в културата на Бел епок. Сред тях са: естетизация на селското, на природата (и начините на нейното преживяване и остойносттаване), пастирската бедност и усамотението, благо, щастие, младост, любов, творчески агон, *otium*, наслада, „островен” буколически свят, идеята за свобода (невключеност) в социума, в общоприети социални роли.

Доколкото пасторалът е не просто система от жанрове в литературата и другите изкуства, а *културен метамодел*, той е важен медиатор при преноса на представи и ценностни модели от Античността към Новите времена. Теза на изследването е, че пасторалът не изчезва в културата на Бел епок, а придобива нови, неочаквани и провокативни лица.

Заклученията на изследването са следните:

1. Пасторалът за пореден път се оказва един от устойчивите начини да се *митологизира и идеализира реалността*, да се градят идеологии чрез особеното „сливане“ между Античност и съвремие, традиция и модерност, представени през буколическия свят и модел за живот. Много литературноисторически изследвания утвърждават тезата, че пасторалът е нежизнеспособен в периода на антитрадиционализма, че от Романтизма насетне той не е особено интересен за творците, не е адекватно средство за артикулиране на важни послания. Нашите наблюдения сочат, че той не е изтласкан в периферията на интереса, а се трансформира и във формален, и в съдържателен план. В „класическия“ си вид пасторалът не съществува, но се е родило ново отношение към пасторалното – и в литературата, и в другите изкуства, и в социалните практики от краевековието.

2. Пасторалът е използван като подривна стратегия към „реалността“ и към традицията. Пасторалните светове в Бел епок са белязани от знаците на театралността и автореферентността, от епатажа, от изявата на уникалното, както и от експанзия на частното, различното, уникалното в полето на публичното – все важни белези на модернизма.

3. Именно в Бел епок в пасторала се въвеждат и нови съдържателни регистри – и в литературата, и в социалните практики: екстатичното, вакхическото, не-съзерцателното начало (сродяването на Аполон с Дионис, танцът на менадите). Сродяват се *locus amoenus* и *locus terribilis*; тези два „свята“, отграничавани в класическия пасторал, стават пропускливи и дори се отъждествяват.

4. Фундаменталният за пасторала концепт *otium* се осмисля като развлечение, удоволствие, а с това и идеята за „божествено“ (блаженство, безсмъртие, покой) се превежда на езика на тази култура като удоволствие, безгрижие, вечна младост, „несериозност“ (пуерилизъм).

Бел епок обживява буколическия локус по различни начини – естетски носталгично, игрово, с демонстративно безразличие към академизма, традициите и авторитетите – като си служи инструментално с разнородни митологеми и културни образи, художествени текстове и жанрови матрици.

Наблюденията над тази култура през транспозициите на пасторала показват, че първият етап от модерността приключва през първото десетилетие на ХХ век – към времето, когато се появяват кубизмът, орфизмът, футуризмът, поезията на Аполинер и т.н. Тогава се случват нови радикални изменения във всички области на изкуството, както и в науката. Те излизат в нова орбита, ако използваме определението на Кокто. Започва нов период – с „новото поколение“ творци на европейския авангард. Става дума за хронологично припокриване на явления, които естетически се разграничават. Затова може да проследим живота на пасторала от културата на Бел епок до явления като „Шесторката“ (и през 20-те години на века), до късните творби на Жид (като „Пасторална симфония“, 1919), но е видимо, че новите художествени явления и новите поколения творци (кубисти, футуристи, орфисти) са различни. Те заявяват ново разбиране за пространство-време и така взривяват фундаментална за пасторала специфика – да е *свят-в-света*, малък и обособен качествено различен свят, хронотопос. До това време конструирането на новите пасторални светове подсказва именно волята за градеж на „свят“ – свят с ясни контури и ценности.

Приносни моменти в изследването:

1. Предложеният хабилитационен текст очертава ново изследователско поле, което до момента е стояло извън интереса на литературоведските изследвания в България, и си поставя за цел да анализира пасторалното с неговите разнолики присъствия в

културата на Бел епок – в литературата, живописата и музиката, балета, социалните и битовите практики.

2. Изследването систематизира, успоредява и анализира обстоен материал от артефакти и в този контекст интерпретира специфичните транспозиции на пасторалното в Бел епок. Текстът работи с художествен материал от Античността до първите десетилетия на ХХ век. Обстойно е представена и научната литература, посветена на пасторала.

3. Изследването откроява нови буколически локуси на модерността: клуба, кръчмата и кафенето, артистичното кабаре, *café-concert*, *café-chantant*, оперетните театри (много от които назовани *jardin, moulin, folies*); градски паркове и градини (включително и вътрешни градини на кабарета), спортната площадка; плажа като нов удоволствен/буколически локус. Те са видени в светлината на социокултурните процеси в Бел епок през обвързаността им с културната индустрия.

4. Обстойно са представени много автори и произведения, чиято слаба рецепция в България отбелязват редица изследователи. Обект на анализ са творби на Теофил Готие, Жерар дьо Нервал; изследването се фокусира върху идилията на Андре Шение, „Пастирът” и „Фортунио” на Готие; „Мочурища”, „Лошо прикованият Прометей” и „Пасторална симфония” на Жид, върху ранни прозаически творби на Анри дьо Рение – „Черната детелина”, включена в сборника „Бастун от яспис”. Проследена е рецепцията на еклогата на Маларме „Следобедът на един фавн” в живописата, музиката и балета (Дебюси), както и на романа на Лонг в балета „Дафнис и Хлоя” на Равел.

5. Анализира се обстойно и явлението *Руски сезони* – в контекста на руската и на френската култура от *fin de siècle*.

6. Проблематиката и характерът на изследването предполагат прилагане на компаративистичен подход. Това се обуславя и от проследените активни руско-френски културни контакти, а също и от типологията на процесите, свързани с новото модернистично поколение творци от *fin de siècle*.

7. Задават се и други интересни посоки за „четене” на културата на Бел епок, породени от главната проблематика на това изследване, които биха могли да са обект на следващи литературоведски проучвания.

НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ

I. По темата на хабилитационния труд:

1. **Археологията на един вечен жанр. Пасторалът в изкуството.** // *Philosophia: E-Journal of Philosophy and Culture*, 2 бр., 2012 <<https://philosophia-bg.com/archive/philosophia-22012/archaeology-of-an-eternal-genre-pastoral-in-art/>>. Публ. в съкратен вариант и в: *Научни трудове на ПУ „Паисий Хилендарски”, Филологически факултет, Том 49, Сб. Б, 2011, с. 25–47.*

Статията проследява как възниква, откъде „идва” топосът Аркадия с представата за блажения свят на красота и щастие и с устойчивата тематика и персонажна система, които ще съществуват активно векове наред в много жанрове на западноевропейското изкуство – в литературата, живописата, музиката, операта и балета. Общоприето е схващането, че западноевропейската култура заимства жанрови и идейни импулси предимно от класическата гръко-римска Античност. Интересът към идилията, към пасторала в изкуството на Европа се свързва главно с традицията, зададена от Теокрит и Вергилий. Изследването се насочва към предходните мито-поетически и фолклорни етапи в изкуството, към предрефлексивния етап на културата (периода на архаиката), когато в Елада се набелязват само *жанрови тенденции*, създават се основни

литературни *образи, топоси, мотиви*, преди още да се родят жанровете в собствено литературното разбиране на този термин. Очертани са процесите на развитие на тези жанрови тенденции и превръщането им в определени литературни жанрове, свързани с авторски гласове, с творци, създали авторитетни текстове – видени в светлината на важния културен топос *Аркадия* и на пасторала, роден с него. Текстът се фокусира върху въпроса за раждането на буколиката (на буколическия код) и тясно свързаните с пасторала антични мито-поетически утопии; сродни теми и мотиви в античната традиция (мотивът Ерос-Танатос, пасбището, поляната, градината), както и устойчивата персонажна система, родена с тях (пастир, нимфа, сатир, Ерот; царството на Пан, Афродита, Вакх и Церера; Дафнис, Аполон и др.)

2. Раждането на операта. // Пространствата на словото. Юбилеен сборник в чест на проф. д.ф.н. Светлозар Игов. БАН, София, 2012–2013, Том 2, с. 222–247. ISBN 978-954-8712-77-4

Статията очертава генезиса и развитието на операта в светлината на античната традиция, през влиянието на пасторалната група жанрове. Проследяват се ренесансовите музикално-сценични жанрове в Европа, основните трактати за музиката, създадени през XVI–XVII век; ренесансовите идеи за перспективата, за сценична архитектура и живопис, родили новия тип сценично пространство на ренесансовия театър и опера. Потърсени са отговори на въпроса защо операта „закъснява” с появата си спрямо останалите изкуства в епохата на Ренесанса. Във фокуса на интереса са и интерпретациите на мита за Орфей, защото още в елинските митове за Орфей е заложен голям смислов регистър от естетически и философски теми, разгърнати в изкуството през следващите векове. Текстът проследява как с Орфей се обвързват (буквално и символично) ренесансовите реформи в музиката, както и раждането на операта („Евридика” на Пери, „Евридика” на Качини, „Орфей” на Монтеверди), а след това и първите оперни реформи в жанра *opera seria* при Глук.

3. Пасторалният календар. // Календарът в литературата/културата. Сборник. Шумен, Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”, 2013, с. 23–51. ISBN 978-954-577-817-9

<http://litermedia.com/mkportal/modules/downloads/file/mk_195_Kalendarytvliteraturata.mk>

Обект на изследване е темпоралния код в пасторалната група жанрове в западноевропейското изкуство – в контекста на зададената от Античността традиция. Изследването откроява устойчивите темпорални ориентири на пасторала, зададени от античната митопоетическа традиция: „*Златен век*” (Сатурнов век), *сезони, месеци и части от деня, земеделски и религиозни празници*, както и важни топоси на пасторала – *градина, поляна, остров, руини, играещи ролята* и на темпорални ориентири.

4. Сценичните метаморфози на пасторала в края на Belle époque. Ел. публикация на сайта на Академичен кръг по сравнително литературознание. (Научна конференция *Портрет на една непозната: Присъствието на изобразителните изкуства в литературата*, 2014) <<https://calic.balkansbg.eu/conferens/portrait-of-an-unkown-woman.html>>

Статията се фокусира върху западноевропейската култура от началото на XX век (основно върху 1912–1913 г.), за да анализира интереса към пасторала и новите му сценични превъплъщения в посочения период. Тезата на изследването е, че именно през 1912–1913 година се осъществява решителен *прелом в балетното изкуство*, реализиран чрез *пасторални балети* като „Дафнис и Хлоя” на Равел, „Следобедът на

един фавн” и „Игри” на Дебюси, както и с балетите по музика на Стравински (1910-1913) – в рамките на „Руските сезони” на Дягилев в Париж, както и чрез „Парад” на Ерик Сати малко след това. Текстът анализира новаторските творчески търсения на творци от различни области на изкуството – музика, живопис, хореография – обединили се в това десетилетие, в края на Belle Époque, в общи и много провокативни творчески проекти.

5. Един флорентински ренесансов експеримент. // Да (пре)откриваш думите. Юбилеен сборник, посветен на проф. д.ф.н. Вера Маровска. Пловдив, УИ „Паисий Хилендарски”, 2015, с. 379–388. ISBN 978-619-202-081-1

Статията представя генезиса на операта във Флоренция в контекста на музикалната и празничната италианска ренесансова традиция – на карнавала, на музикално-сценичните жанрове интермедия, мадригал, мадригална комедия. Тя тръгва от тезата за Ренесанса като италианска *интелектуална програма*, създадена от малък брой хуманисти, която оказва огромно влияние за развитието на изкуствата в цяла Европа. Генезисът на операта е видян като интересен „античен” експеримент на флорентинските хуманисти, свързан с идеята да се възроди античната мелическа традиция, да се пресъздаде отново античният театър с хор, музика и танц, което довежда до появата на *dramma per musica*. Акцентът в статията е върху открояването на влиянията на ренесансовите интермедии, на светските ренесансови музикални жанрове (мадригал, мадригална комедия), които стоят в основата на артистичните експерименти, довели до раждането на новото музикално-сценично изкуство – операта. В тези жанрове водещи са любовните и пасторално-митологичните теми. Изследването откроява обвързаността им с лирическата поезия от високия и късния Ренесанс, най-вече с пасторалната поезия, доколкото именно през XVI–XVII век светската вокална музика има особен афинитет към пасторала (пример за което са жанровете мадригал, фротоло, сицилиана, виланела). Представени са авторите (главно флорентинци), свързани с мадригала, мадригалната комедия и интермедията, които са и сред първите оперни творци: Лука Бати, Марко да Галиано, Лука Маренцио, Емилио де Кавалиери, Пери, Качини, Монтеверди.

6. Транспозиции на пасторалното в Бел епок. Студия. // сп. „Литературна мисъл”, бр. 2, 2016, с. 113–149. <<https://litmis.eu/index.php/year2016/347-issue-2-2016>>

Студията представя в синтезиран вид всички основни тези, разгърнати в предложението хабилитационен труд – „Транспозиции на пасторалното в Бел епок”. Текстът предлага прочит на социокултурните и литературните феномени, разгръщащи се в Belle Époque, свързани с транспозициите на пасторалното.

7. Archeology of a topos: in search of Roots and Routes of influence. // Trees of Knowledge: Roots and Routes. Essays in Honour of Michael Grancharov. Plovdiv: Plovdiv University Press, 2016, pp. 219–228. ISBN 978-619-202-203-7

Текстът е фокусиран върху спецификите на *островния топос* и обвързаността му с пасторала. Буколическият код и устойчивите характеристики на утопичните топоси в западноевропейското изкуство се анализират в светлината на античните митопоетически утопии: Островите на блажените, страната на хипербореите, остров Схерия, островът на Сирените, островите Еея, Огигия, Лемнос, Левка, Лесбос (където Лонг ситуира „пастирския рай” в романа „Дафнис и Хлоя”), Сицилия и о. Кос (където се ражда жанрът идилия), както и сродните им в смислов план топоси, присъстващи в

античната традиция – река, езеро/блато, пасбище, поляна. Островният топос е открит и в любовно-митологични сюжети с трагичен край, характерни за елинистичната литература (мотивът за „любовния скок“ от скалата Левкада в морските води). Островът като *locus amoenus* присъства при конструирането на пасторалната утопия, на концепта за идиличното – от романите на Хекатей от Абдера, Евхемер, Ямбул, Страбон и Плиний Стари до литературните образци на утопията в западноевропейската литература. В светлината на мито-ритуалния архетип се анализират функциите на пасторалното островно уединение и на острова в ренесансовата литература и в романите и трагикомедиите през XVII–XVIII век: островът на Просперо в „Бурята“ (Шекспир), остров Belvedere del Po в „Аминта“ на Тасо, остров Скирос във „Filli di Sciro (Phyllis)“ на Г. Бонарели, островът на Любовта при Пол Талман („Пътуване на острова на любовта“), в поемата „Адонис“ на Джанбатиста Марино, в „Пол и Виржини“ на Бернарден дьо Сен Пиер, в оперите „Paul et Virginie, ou le Triomphe de la vertu“ и „Télémaque dans l'île de Calypso ou le Triomphe de la sagesse“ на Jean-François Le Sueur; остров Китера в живописата на рококо; островът на Алцина (в литературата, операта и живописата) и др.

8. Трансформации на идиличния топос в Belle Époque. // Парачовешкото: грация и гравитация. Юбилеен сборник в чест на проф. Миглена Николчина. Сб., съст. М. Калинова, Д. Тенев, К. Спасова. София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2017, с. 819–834. ISBN 978-954-07-4268-7

Статията анализира две любопитни реактуализации на идиличния топос във френската култура от Бел епок: *folie* и *moulin*; новите употреби на покритата (интериорна) градина, спортната площадка и парка, както и персонажите, обитаващи тези удоволствени топоси на градското пространство, превърнали се в символи на ювенилната хедонистична култура от краевековието.

II. ДРУГИ НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ В ОБЛАСТТА НА КОНКУРСА

1. Артуровият цикъл – безграничните метаморфози на посланието. // Крал Артур. Поредица *Европейският канон*. С., ИК „Анубис“, 2001, с. 7–34. ISBN 954-426-400-0

Текстът е предговор към „Крал Артур“ на ИК „Анубис“ – съкратен вариант на романа на Томас Малори „Смъртта на Артур“, предвиден за учебни цели. Представени са обстойно „романите на Кръглата маса“, създадени в периода VII – XV в. Анализират се фолклорните и митологичните пластове, стоящи в градежа на романовия цикъл; сагите и сказанията от IX – XI век, обработките им в смесена франко-келтска среда (XI – XII в.). Следващата част от текста обговаря спецификите на средновековния рицарски роман; темите за Кръглата маса и за Граала, функциите на основните персонажи от Артуровия цикъл. Открити са спецификите на романа на Малори, встъпващ в диалог с предшестващата го традиция (романовия цикъл за Артур и Кръглата маса), създаден през „есента“ на Средновековието и разказващ за „смъртта“ на един свят, чиито ценности и идеали си остават безсмъртни. Към изданието съм изготвила и именен указател на основните герои и имена на области, срещащи се в Артуровия цикъл (с. 333–341).

2. Пътуващият човек и странстващите сюжети в културата на XVIII век. // Ел. публикация от интердисциплинарна научна конференция на Българското общество за проучване на 18 век: *Пътища и граници – утѣпкани и нови*, СУ „Св. Климент Охридски“, 10–11 IV. 2006. <http://bulgic18.com/?page_id=60> // Публ. на сайта на

Статията се фокусира основно върху културата на XVIII век и изследва някои не съвсем очевидни типологически сходства, свързани с мисленето за човека, с идеята за индивида, отразяващи се в полето на изкуството през XVII–XVIII век; осмисля тези сходства като приемственост, като отражение на традиционни и устойчиви механизми в културата, създадени и установени още в литературния и художествен канон на Античността, запазени в традиционалистичния тип култура и възпроизвеждани до края на XVIII век в Европа. В текста се представят два основни принципа на мислене за света (и конструиране на пространството) – хоризонтализъм и вертикализъм, битувачи едновременно в културата на XVIII век. Във фокуса на изследователския интерес са различните начини за моделиране на пространството (географско, социално, художествено) от Античността до XVIII век, отразени и в текстовете, създадени в тези културноисторически периоди. Анализират се идиличните топоси в културата на рококо, английската ландшафтна градина и естетизацията на природното, както и новата пространствена концепция в изкуството на XVIII век, употребите на градината в просветителската литература. Следващата част от статията представя образите на човека (човека-в-света), пътуващия „нов“ (третосъсловен) персонаж в просветителската литература – в съпоставка с героя в античния авантюрен роман; темата за пътя в културата на XVIII в. Направен е обстоен паралел между творби на Волтер и Ахил Татий („Кандид“ и „Левкипа и Клитопонт“). Пътуващия герой от просветителската литературата актуализира и въпросите за своето и чуждото, дивото (варварското) и цивилизованото, робството и свободата, религията, проблематизира устойчиви антропоцентрични представи, които са обект на анализ в статията.

3. Интериорът и перспективата в изкуството на Ренесанса (отношението интериор/пейзаж в ренесансовото изкуство). // Интериорът във фолклора, литературата, изкуството/културата. Шумен, УИ „Епископ Константин Преславски“, 2007, с. 217–228. ISBN 978-954-577-451-5

Статията разглежда появата и функциите на интериора в западноевропейското изкуство в периода XIII–XVII век, както и на ренесансовата перспектива; появата и обособяването в живописното изображение на три нееднородни пространствени зони: човек – културно пространство – природа (логически осособени „зони“ човек – дом – социум – природен свят). Интериорът се интерпретира като нова пространствена зона, разказ за „малкия свят“ – в светлината на повторното „раждане“ на индивидуализма, на новата идея за човека. Тези тенденции са проследени както в живописата, така и в ренесансовата лирика. Анализират се и функциите на топоса Аркадия, който от XIV век се превръща в културен ландшафт (от него се ражда и идиличният пейзаж, „условният идеален пейзаж“, присъстващ в литературата и живописата от Ренесанса насетне). Така пасторалното става „космически интериор“ за Човека, играе ролята на универсален фон, на който се разгръща „историята“ на човека. Статията анализира отношенията природа – култура, интериор – пейзаж; процесите на вместване на човека в културата и на културата – в природата (топологията на ренесансовата картина, ренесансовото изображение в лириката). Новите пространствени решения са видени и през ренесансовата сцена.

4. Археологията на един Моцартов сюжет – „Отвлечане от сарая“. // Моцарт – литературни сюжети, тематизации, контексти. УИ „Паисий Хилендарски“, Австрийско посолство – София, Дигитална печатница „Летера“, Пловдив, 2008, с.

139–162. ISBN 978-954-516-843-7 Публикувано и в Електронно списание LiterNet, 27.10. 2008, № 10 (107).

Статията проследява многовековната история на един литературен сюжет, който често се превръща и в оперно либрето – сюжета, който се появява в либретата на „Заиде” и „Отвлечане от сарая” на Моцарт. Анализират се смисловите режими на употребата му от Античността до началото на XIX век и защо той стои в центъра на културния интерес, както и на културната мода в Западна Европа. Открояват се основните мотиви и персонажи, от които е съграден: *похитени и освобождавани девойки; вярната принцеса (Кюнегонд)* – в литературата и операта (от Хендел до Моцарт). Анализирани са „употребите” на турската тема в западноевропейската култура (главно в периода XVI–XVIII век); мотивите *благороден и мъдър паша* (султан), *благороден европейски владетел*; „ориенталските” персонажи в изкуството от този период, както и топосът *сарай*. В него е открояна пряката му обвързаност с аркадийния топос, доминиращ в аристократичната западноевропейска култура от XIV век насетне.

5. Диалогът между живописеца и поета в културата на Ренесанса. // Паисий Христов – една кариера в служба на словото. Сборник, посветен на проф. д.ф.н. Паисий Христов. Велико Търново, ИК „Фабер”, 2011, с. 192–208. ISBN 978-954-400-472-9

Статията проследява част от важните дебати, разгръщащи се в епохата на Ренесанса около статута на отделните изкуства – поезия, живопис и архитектура; онагледява агоните/диалозите между поета и художника, между музическите изкуства и другите, мислени като „занаят“ (скулптура, живопис, архитектура). Очертава се историята на този идеен и художествен дебат, в чиято основа стои ренесансовата философия за човека и света. Проследяват се някои възможни интертекстуални диалози – между сонетите на Шекспир и трактатите на италианските хуманисти (Алберти за живописиста и за архитектурата, Леонардо да Винчи - “Спорът на живописеца с поета” и др.), както и някои специфики на елизабетинския театър (театърът на Шекспир, на Бен Джонсън, ролята на Иниго Джоунс за ренесансовия английски театър).

6. Ренесансовата перспектива и боравенето с пространството в културата на Ренесанса. // Сборник с доклади от Юбилейна национална научна конференция с международно участие “Човекът и Вселената”, първо издание, Съюз на учените в България, Смолян, 2011, с. 118–143. ISBN: 978-954-397-025-4 (ел. издание на CD).

В статията се анализират процесите, свързани с появата на перспективата като *нова форма* за предаване на *новото понятие* за пространство в ренесансовото изкуство. Проследява се интелектуалният подем в Европа след XII век и предисторията на ренесансовата перспектива (трактатите по оптика, механика и геометрия от Античността до Биаджо Пелакани, Паоло Учело и др.); рецепцията на Виртувий в ренесансова Европа; въпросът за ренесансовото виждане и „откриването на природата” и за новото побиране на света в една творба. Текстът изследва спецификите на италианската живопис и архитектура от XV–XVI век и влиянието им върху развитието на сценичните изкуства.

7. Античната пайдейя и съвременната образователна ситуация. // Opera Slavica. Slavistické rozhledy. Jazykovědný sešit. Ročník XXIII, Brno, 4, 2013, s. 285–294.
<<https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/128995>> ISSN: 2336-4459 (online)

Статията анализира съвременната образователна ситуация в България в светлината на античното разбиране за *paideia*; разглежда кризата на някои фундаментални ценности в днешното общество, както и доминиращи тенденции в образователната система от последното десетилетие на ХХI в. Тя се фокусира и върху въпроса за моделното знание в съвременния свят на „информационни фантоми“, където знанието губи своята универсалност и цялост и става фрагментарно.

8. Творецът и неговият модел. Студия. // сп. „Проглас“, кн. 1, 2013, с. 68–98. <<http://journals.uni-vt.bg/proglas/bul/vol22/iss1/>> ISSN: 2367-8585 (Online)

Студията анализира някои важни специфики на античната култура и нейните проекции в западноевропейското изкуство – представите за любовта и щастието, за твореца, за ролята на жената в обществото и в изкуството. Чрез сюжети от античната литература и историография се проследяват устойчиви представи, основополагащи и за западноевропейската мисловност: образите на *жената творец* (Сафо, Ерина, Корина, Носида), на *мъжа творец и неговия модел* – „муза“ (Кампаспа, Фрина, Лаиса, Аспазия, Цинтия), сюжетът Пигмалион и Галатея. Анализират се представите за жената в Античността (нейните образи, отредените ѝ социални роли) през сакралния тип жена – Великата богиня-майка, Афродита, Артемида, хетерата. На базата на голям изворов материал от Античността („Естествена история“ на Плиний Стари, „Диалози на хетери“ на Лукиан, „Гощавка на софисти“ на Атений, „Писма на хетери“ на Алкифрон, „Шарени истории“ на Елиан и др.) се обговаря въпросът за античната литературна рецепция на хетерата, както и литературните сюжети, свързани с този женски образ: божествено красивата и мъдра хетера, муза и приятелка на славни мъже (поети, философи и държавници); хетерата изкусителка и целомъдреният философ; хетерата – вдъхновителка на творците; скулпторът (художникът) и неговата творба (Пигмалион и Галатея). Обстойно са интерпретирани трите групи разкази. Първата включва историите за философи, оратори, пълководци, поети и драматурзи и знаменити хетери като *Лаиса*, *Фрина*, *Тауда*, за *Аспазия* и *Милто*, за *Мегалострата* и Алкман, *Гликера* и Менандър, *Археанаса* (възпята от Платон), *Лаиса* от Коринт и философа Аристип. Към втората група сюжети са открити историите за *Фрина/Лаиса* и *Ксенократ*. Третият тип антични сюжети са свързани с твореца (скулптор, художник) и неговия модел – красива и уважавана хетера (*Лаиса* и *Апелес*, *Лаиса* и *Мирон*, *Фрина* и *Праксител*, *Фрина* и *Апелес*, *Апелес* и *Кампаспа*). Във фокуса на изследването са и представите за изключителната жена – в полиса, в полето на изкуството – където се вписват особено интересните литературни митове за Сафо. Устойчивостта на тези културни модели е видяна и през историите за Рафаело и Форнарина, Филипо Липи и Лукреция Бути.

9. Делото на Кирил и Методий в перспективата на съвременната постмодерна образователна ситуация. // *Výuka jihoslovanských jazyků a literatur v dnešní Evropě. Sborník příspěvků přednesených na stejnojmenné konferenci konané v Brně ve dnech Brno, 2014, Občanské sdružení Porta Balkanica, с. 67–74. ISBN 978-80-904846-7-2*

Статията е обвързана с темата на Четвъртата международна конференция „Преподаването на южнославянски езици и литератури“, 30 май – 1 юни 2013, организирана от преподаватели в Масариковия университет, посветена на 1150-ата годишнина от Великоморавската мисия на светите братя Кирил и Методий.

Текстът проследява важните трансформации, свързани с битието и статута на книгата, писаното слово, обучението и образованието, настъпващи в постмодерната епоха. Анализират се спецификите на *света на Гутенберг* и на *съвременния аудио-визуален свят*, оформен от дигиталното пространство, от Интернет-комуникациите. В

тази светлина са представени наблюдения относно пътищата на знанието и влиянието на новите технологии върху четенето, паметта и мисленето. Част от въпросите са провокирани и от интересните и важни наблюдения, изведени у Николас Кар в „Под повърхността: как интернет влияе върху четенето, мисленето и паметта”.

10. Преподаването на литература в българското училище – съвременни методи и иновативни стратегии. // *Výuka jihoslovanský jazyků a literatur v dnešní Evropě. Kolektivní monografie Mgr. Pavel Krejčí, Ph.D. Mgr. Elena Krejčová, Ph.D. a kolektiv, Brno 2015, p. 49–58.*

Представя се авторската концепция за изготвяне на учебници и учебни помагала по литература на екип преподаватели, работещ от 2000 година насам с ИК „Анубис”: проф. д.ф.н. Клео Протохристова, доц. д-р С. Черпокова, доц. д-р М. Славова, гл. ас. д-р Д. Николова, гл. ас. д-р А. Странджева, Н. Даскалов, Е. Петкова.

Обговарят се въпроси, свързани със съвременната образователна ситуация в постмодерна Европа; подходи за създаване на урочна статия по литература, съобразена с педагогически ефективни и научно обосновани методи на обучение по литература. Текстът е представен на международна конференция на преподавателите по южнославянски езици и литератури на тема „*Преподаването на южнославянските езици в Европа – съвременност и перспективи*“. Събитието включваше и кръгла маса, на която бяха обсъждани въпроси, свързани с преподаването на литература, с изготвянето на учебници и учебни помагала, с ефективното и в същото време атрактивно поднасяне на нови знания – съобразно съвременните стратегии за преподаване, приложени в учебниците по литература в българското училище. Представени са оригинални концепции, приложени в нови помагала по литература (от 2013 г.), целящи формирането на траен познавателен интерес и повишаване на мотивацията на учениците, изградени на базата на игрови методи, на наличните у учениците знания и умения и на базата на дейности, смятани за културно релевантни, полезни, съвременни.

11. Имя как локус културной памяти. В съавторство със Соня Александрова. // *Cultural Memory. Культурная память. Културна меморија. Сборник. Скопие, 2015, с. 123–134.*

В светлината на огромния интерес към въпросите за „културната памет” и многопосочните ѝ интерпретации в полето на различни научни дисциплини, текстът се фокусира върху един интересен аспект на „културната памет” (паметта като реконструиращо въображение) – как митологичното име с неговия устойчив и голям семантичен ореол функционира в изкуството на ХХ век и по-специално в художествени творби, създадени в следвоенния период (1953 – 1963 г.). Анализирани са обстойно три основни текста, принадлежащи на *литературната 1953–1954 година*: романите „Под мрежата” (1954) на Айрис Мърдок, „Добър ден, тъга” (1954) на Франсоаз Саган и комедията „Дон Жуан, или любовта към геометрията” (1953) на Макс Фриш. Изследва се въпросът за присъствието и функциите на еднотипни персонажи, носещи неслучайно едно и също име – Ана (Anna). Аналогите са проведени и с емблематични кинотворби от същия период: „Кралица Марго” на Жан Древил (1954), „Презрението” на Жан-Люк Годар (1963), филмите на Франсоа Трюфо „400-те удара” (1959) и „Жюл и Жим” (1962). Във фокуса на интереса са въпросите *как се преосмисля и репрезентира архетипът на Майката* в следвоенните десетилетия на ХХ век, *как името произвежда разказ* („разказът” като процедура по съвместяване на променящи се роли – индивидуални/социални, колективни) – как името Анна (Anna и сродните му имена

Alice, Alix, Adelaide/Adalheid; Danu/Annu) задава семантичните обертонове на художествения текст, защото то е не само част от ономастичното пространство на езика и културата, но и литературен феномен, чрез който се осмислят (преосмислят) социални и културни роли в обществото. В този смисъл динамиката на промените се отчита и през функциите на митологичното име, произвеждащо определен разказ, отключващо смислови пластове в текста. През митологичните значения, носени от това име в европейските митологии (старогръцка, римска, германо-скандинавска, англо-саксонска), както и в християнската традиция, се проследяват функциите и закономерните му появи в художествени творби от западноевропейската култура в периода 1953/54 година, както и в следващото десетилетие.

12. Роман за изгубения храм. // Портал за култура, изкуство и общество, 7.12. 2015. (Цруя Шалев, „Любовен живот”, ИК „Жанет 45”, 2015).

Представен е първият публикуван на български език роман на израелската писателка Цруя Шалев – „Любовен живот” (1997). Тя е явление в съвременната европейска литература, преведена е на над 25 езика, а по романа ѝ „Любовен живот” е осъществена и успешна филмова версия (от Мария Шрадер и *Liebesleben*), получила номинации и три престижни филмови награди. Спецификата на романа на Шалев „Любовен живот” е очертана в контекста на цялостното ѝ творчество и на водещи тенденции в съвременната израелска литература от последните десетилетия, включително и през силното женско присъствие на писателки в нея (Орли Каstell-Блум, Рут Алмог, Савьон Либрехт).

Изготвил: .....

(гл. ас. д-р Дияна Николова)